

derzhavnogo upravlinnya u sferi cy`vil`nogo zaxy`stu: dy`s.... k. derzh. upr.: 12.03.12]. – К. 2012. -Р. 168.

7. Decree of the President of Ukraine "On the main directions of social policy for the period up to 2004" of 24.05.2000 № 717/2000 [Ukaz Prezy`denta Ukrayiny` "Pro Osnovni napryamy` social`noyi polity`ky` na period do 2004 roku" vid 24.05.2000 # 717/2000]. - URL : <http://www.mns.gov.ua/txt/?doc=laws/laws/up71702000>

8. Decree of the President of Ukraine "About the statement of the Program of staffing of civil service and the Program of work with heads of the state enterprises, establishments and the organizations "from 10.11.1995 №1035 /[Ukaz Prezy`denta Ukrayiny` Pro zatverdzhennya Programy` kadrovogo zabezpechennya derzhavnoyi sluzhby` ta Programy` roboty` z kerivny`kamy` derzhavny`x pidpry`yemstv, ustanov i organizacij" vid 10.11.1995 #1035/95].

УДК- 351.96: 321.341.1

Перевізник В.М. – аспірант Навчально-науково-виробничого центру Національного університету цивільного захисту України. М. Харків, вул. Лермонтовська, 28.

Pereviznyk V.M. – researcher of Training Research and Production Center of the National University of Civil Protection of Ukraine, Lermontovska str, 28.

ОСНОВНІ ТИПИ ТА НАПРЯМИ ДЕРЖАВНОЇ ГЕНДЕРНОЇ ПОЛІТИКИ

THE MAIN TYPES AND DIRECTIONS OF STATE GENDER POLICY

У статті розглянуто основні типи та напрями державної гендерної політики, які важливо визначити для визначення основних процесів політичної модернізації суспільства, що ведуть до створення нових форм демократії, які наділяють статусом політичного суб'єкту, дискримінованих груп, у тому числі жінок. Визначена концепція паритетної демократії, яка передбачає рівну участь чоловіків і жінок у політичних процесах, тому що вони володіють рівною гідністю і рівною цінністю, кожен і кожна з них можуть бути по-своєму корисні суспільству в рівній мірі.

Ключові слова: *гендерна політика, гендерні питання, напрями гендерної політики, гендерні питання, гендерна дискримінація.*

The article considers the main types and directions of state gender policy, which are important to identify to determine the main processes of political modernization of society, leading to the creation of new forms of democracy that give the status of political entity, discriminated groups, including women. The concept of parity democracy is defined, which provides for equal participation of men and

women in political processes, because they have equal dignity and equal value, each and every one of them can be useful to society in its own way.

Keywords: *gender policy, gender issues, directions of gender policy, gender issues, gender discrimination.*

Постановка проблеми Гострою дилемою донині залишається відкрите питання про роль гендерного питання у державній політиці. Історія розвитку світового укладу доводить, що поряд з завданнями підтримки законності, організації гендерних питань, необхідне здійснення основних функцій державного управління у сфері гендерної політики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій Проблема державного регулювання гендерної політики та її впливу на державне управління країни безпосередньо пов'язана із проблемою доцільності та ступеню впливу втручання держави в гендерну політику. Більшість досліджень у цій області базуються на відомих роботах [1; 2; 4;].

Метою статті є дослідити основні типи та напрями гендерної політики в сучасних умовах, та висвітлити основні проблемні питання в контексті гендерних відносин у системі державного управління.

Виклад основного матеріалу Основні питання державної гендерної політики складаються в необхідності використання для вирішення завдань економічного розвитку такого нематеріального активу як людський капітал, яким чоловіки й жінки можуть і повинні володіти в рівній мірі. З іншого боку, розвиток у постіндустріальному суспільстві нових форм соціальної нерівності, розмивання старої класової структури актуалізує питання про позаекономічні форми капіталу в цілому, умови їх створення та використання. Нерівність статусів гендерних груп у суспільстві веде до нерівності у володінні капіталами, перш за все економічними, а це означає, що нерівності життєвих шансів і порушення універсалістських принципів рівності людей незалежно від статі, раси, і віросповідання. Створення й використання позаекономічних форм капіталу відбувається, в першу чергу, на індивідуальному та груповому рівнях у ході міжособистісних взаємодій. Однак характер і спрямованість цих процесів задаються на інституціональному рівні, в тому числі в політико-правовій системі суспільства. Саме тому необхідне виділення управлінських або організаційно-діяльнісних передумов актуалізації гендерного ресурсу державної політики та управління, які задають умови й форми використання цього ресурсу[1].

Вирішуючи питання про механізми сприяння поліпшення становища жінок, уряд та інші суб'єкти повинні заохочувати активну та дієву політику щодо обліку гендерної проблематики в усіх стратегіях і програмах, з тим щоб прийняття рішень випереджало аналіз наслідків, відповідно для жінок і чоловіків. В подальшому цей аналіз буде названий гендерною експертизою законодавства. Його суть висловлена експертом ООН Н. Кабір, обговорюючи завдання боротьби з бідністю в світовому масштабі. Вона пише: «жіночий і чоловічий досвід бідності різний, він нерівний і неоднаковий. Чоловіки й жінки стають бідними в силу різних, хоча й схожих за природою процесів» [2].

В документах ООН зв'язок цілей сталого розвитку й подолання гендерної нерівності, а також зобов'язань держави в цій галузі зафіксовано чітко й однозначно. Усім національним урядам запропоновано здійснювати фінансову та організаційну підтримку інститутів, які працюють над подоланням гендерного розриву, при цьому наголошується на необхідності спільної роботи чоловіків і жінок у справі ліквідації насильства й дискримінації щодо дівчат і жінок. Усе це дозволяє говорити про те, що міжнародна правова база для проведення державами гендерної політики як політики вирівнювання прав, свобод і можливостей жінок і чоловіків створена. Однак, практика показує, що для подолання гендерної нерівності цього виявилось недостатньо[4].

У «Порядку денному в галузі сталого розвитку на період до 2030 року» зазначається, що цілі й завдання сталого розвитку передбачають продовження роботи, розпочатої в період дії цілей в області розвитку, сформульованих в Декларації тисячоліття, й остаточне досягнення тих цілей, яких не вдалося досягти. Вони передбачають реалізацію прав людини для всіх і забезпечення гендерної рівності та розширення прав і можливостей всіх жінок і дівчаток». Фактично, це означає, що ООН визнає: третя мета Цілей розвитку тисячоліття за минулі 15 років не була досягнута[5].

Розглянемо управлінські передумови актуалізації гендерного ресурсу державної політики та управління, які пов'язані з існуванням цілого спектра типів політики, за допомогою якої держава може регулювати гендерні відносини в суспільстві, послаблювати або посилювати гендерну нерівність.

Почати необхідно з визначення того, в чому полягає гендерна політика, які її цілі та завдання. Тепер ми розглянемо діяльність управління гендерними відносинами як політику[1].

У загальному вигляді поняттям політика позначається система відносин між людьми з приводу організації та використання державної влади в суспільстві. Поява політичних відносин пов'язана з необхідністю перерозподілу матеріальних благ в умовах обмеженості ресурсів та існування нерівності в розподілі. Політична діяльність як особливий вид праці виникає внаслідок поділу суспільства на групи / класи з незбіжними або протилежними інтересами. Протилежність класових інтересів може виявитися досить гострою, тому політику також визначають, як діяльність соціальних структур, які дозволяють протиріччя, які загрожують свободі суспільства як цілого. Більш того, тільки можливість конфлікту сил, що ставить під загрозу існування цілого, виявляє структуру суті політичного[4].

Таким чином, політичне передбачає існування протиріч, які зачіпають долю суспільства як цілого, а політика стає діяльністю держави та її органів по вирішенню цих протиріч в інтересах тих чи інших груп. На окремих етапах розвитку суспільства до влади приходили різні соціальні групи і, відповідно, реалізовувалися різні інтереси. Проте, сучасна політологія відмовляється від марксистського трактування держави як знаряддя правлячого класу й підкреслює, що держава як соціально-політичний інститут має виступати

носієм загальної, а не приватної волі, і проводити політику в інтересах усіх членів суспільства.

Визначили, щоб бути ефективною, і в силу цього стабільною, держава своєю діяльністю має задовольняти інтереси основних впливових груп і відповідати сподіванням основної більшості. Реалістичність державної політики може бути досягнута тільки через врахування конкретних інтересів окремих соціальних груп, якщо політика ігнорує ці інтереси, то рано чи пізно вона зазнає невдачі, тому що групи, чий інтерес ігнорується, пройшовши стадію політичної мобілізації, цілком можуть, використовуючи демократичні процедури виборів, привести до влади інших політиків[1].

Підводячи підсумок, можна констатувати, що політика - розв'язання суперечностей в інтересах найбільш впливових груп. Разом з тим, розвиток демократії, громадянських прав і свобод перешкоджає перетворенню держави як основного політичного інституту в знаряддя одного, єдиного класу (групи). Це вимагає таких форм політики, в яких особливі інтереси могли б бути одночасно і загальними, або які, як мінімум, могли б давати можливість різним соціальним групам артикулювати свої інтереси і боротися за їх реалізацію на політичному рівні.

Розглянемо управлінські передумови актуалізації гендерної ресурсу державної політики та управління, які пов'язані з існуванням цілого спектра типів політики, за допомогою яких держава може регулювати гендерні відносини в суспільстві, послаблювати або посилювати гендерну нерівність.

Почати необхідно з визначення того, в чому полягає гендерна політика, які її цілі та завдання. У загальному вигляді поняттям політика позначається система відносин між людьми з приводу організації та використання державної влади в суспільстві. Поява політичних відносин пов'язана з необхідністю перерозподілу матеріальних благ в умовах обмеженості ресурсів та існування нерівності в розподілі. Політична діяльність як особливий вид праці виникає внаслідок поділу суспільства на групи / класи з незбіжними або протилежними інтересами. Протилежність класових інтересів може виявитися досить гострою, тому політику також визначають, як діяльність соціальних структур, які дозволяють протиріччя, які загрожують свободі суспільства як цілого. Більш того, тільки можливість конфлікту сил, що ставить під загрозу існування цілого, виявляє структуру сутності політичного[3].

Таким чином, політичне передбачає існування протиріч, які зачіпають долю суспільства як цілого, а політика стає діяльністю держави та її органів по вирішенню цих протиріч в інтересах тих чи інших груп. На окремих етапах розвитку суспільства до влади приходили різні соціальні групи й реалізовувалися різні інтереси. Проте, сучасна політологія відмовляється від марксистського трактування держави як знаряддя правлячого класу й підкреслює, що держава як соціально-політичний інститут має виступати носієм загальної, а не приватної волі, і проводити політику в інтересах всіх членів суспільства.

Отже щоб бути ефективним, і в силу цього стабільним, держава своєю діяльністю має задовольняти інтереси основних впливових груп і відповідати сподіванням основної більшості. Інший важливий момент - реалістичність проведення державою політики. Вона може бути досягнута тільки через урахування конкретних інтересів окремих соціальних груп, якщо політика ігнорує ці інтереси, то рано чи пізно вона зазнає невдачі, тому що групи, чий інтереси ігноруються, пройшовши стадію політичної мобілізації, цілком можуть, використовуючи демократичні процедури виборів, привести до влади інших політиків[1].

Можна констатувати, що політика - розв'язання суперечностей в інтересах найбільш впливових груп. Разом з тим, розвиток демократії, громадянських прав і свобод перешкоджає перетворенню держави як основного політичного інституту в знаряддя одного єдиного класу. Це вимагає таких форм політики, в яких особливі інтереси могли б бути одночасно й загальними, або які, як мінімум, могли б давати можливість різним соціальним групам артикулювати свої інтереси й боротися за їх реалізацію на політичному рівні.

Гендерна політика, як випливає з її назви, повинна бути спрямована на реалізацію інтересів гендерних груп. Найбільш дискусійним виступає питання про те, чи мають ці інтереси політичний характер, тобто чи існує розбіжність або суперечність інтересів жінок і чоловіків у суспільстві. І якщо таке протиріччя існує, то, чи загрожує його збереження або посилення стабільності і свободи суспільства як цілого; іншими словами, чи правомірно говорити про необхідність і актуальність гендерної політики на державному рівні, і в чому мають полягати її цілі[3].

Можна виділити дополітичний, політичний і постполітичний етапи в розвитку цього змісту. Зараз ми знаходимося на політичному етапі, оскільки феміністська теорія, спираючись на міжнародний жіночий рух, ввело проблему гендерної нерівностей в актуальний політичний порядок денний практично всіх країн світу. Ця проблема визнана й світовою спільнотою.

Слід ввести ще один тип гендерної політики, а саме гендерно-орієнтовану державну політику. У цьому типі не просто фіксується чутливість держави й інших акторів соціальної політики до гендерних проблем, а наголошує на необхідності реального врахування гендерного фактора в проведеній ними політики. Тим самим зі складу гендерно-орієнтованої політики виключаються як гендерно «Сліпа», так і гендерно-нейтральна соціальна політика.

Другим важливим моментом виступає поділ гендерно-орієнтованої політики на два типи. Політика першого типу задовольняє практичні гендерні потреби, які пов'язані з виконанням жінками і чоловіками традиційних гендерних ролей: чоловік-добувач, жінка-мати й берегиня домашнього вогнища. Вона веде до консервації сформованих в суспільстві гендерних відносин. Саме цей тип представлений сьогодні в українській демографічній політиці, яка носить яскраво виражений пронатальний характер. При цьому гендерні потреби населення (поза рамками демографії) для держави

залишаються багато в чому латентними, неартікульованими й неотрефлексірованими в дискурсі соціальної політики[1].

Другий тип гендерно-орієнтованої соціальної політики спрямований на задоволення стратегічних гендерних потреб, на трансформацію й гармонізацію склавшихся в суспільстві гендерних відносин, подолання гендерного розриву й асиметрії. Мета такої політики вирівнювання можливостей гендерних груп. Тільки вона може служити цілям людського розвитку, тому що веде до розширення індивідуальної свободи і можливостей особистісної самореалізації як жінок, так і чоловіків. Тим самим створюються інституційні можливості для використання гендерного ресурсу державного управління.

В результаті з'являються два варіанти застосування державою гендерного ресурсно-екстенсивного, марнотратного, орієнтованого на рішення найбільш важливих гендерних проблем, причому, як правило, тільки жіночих. Ця політика задоволення повсякденних потреб гендерних груп, що консервує усталений в суспільстві поділ гендерних ролей і статусів. Другий варіант може бути названий інтенсивним (відтворювальним), орієнтованим на майбутнє, на досягнення стратегічної мети подолання в суспільстві гендерного розриву й асиметрії. Оскільки такий підхід збігається з цілями суспільного розвитку як боротьби з усіма формами нерівності та з об'єктивними тенденціями модернізації гендерних відносин, переходу від традиційних гендерних норм до сучасних, то він веде до інтенсифікації застосування гендерного ресурсу державної політики та управління. Завдання в цьому випадку полягає в створенні умов для розширеного відтворення сукупних капіталів (приватних ресурсів) гендерних груп на системній основі[4]. Саме з цієї точки зору інтенсифікація застосування гендерного ресурсу державної політики та управління стає запорукою модернізації суспільства та сталого розвитку.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розробок у даному напрямі З політичної точки зору, будь яке задоволення гендерних потреб, не має значення стратегічних або практичних, покращує становище жінок як соціально вразливої групи. У цьому сенсі гендерно-специфічна політика однозначно прогресивніше гендерно-сліпої, яка просто ігнорує гендерні проблеми. Однак, задоволення практичних потреб жінок як специфічної групи поглиблює соціально-економічну залежність жінок від держави, вони потрапляють на так звану «голку посібників» У той час гендерно-орієнтована політика щодо задоволення стратегічних потреб спрямована на подолання цієї залежності шляхом перетворення жінок в самостійних соціальних акторів, які мають власні джерела доходів (а не тільки виплати та інші соціальні трансферти), і тому такі жінки не залежать ні від виплат держави, ні від прихильності своїх чоловіків. Саме в цьому полягає зв'язок між ліквідацією гендерної нерівності та стійким розвитком.

Список використаної літератури.

1. Тукаленко І. Від рівності прав до рівності можливостей / Інна Тукаленко // Політ. менеджмент. – 2008. – № 5. – С. 128–135.
2. Соколов В. Тенденції гендерної політики в Європі та Україні / В'ячеслав Соколов, Марина Саприкіна // Політ. менеджмент. – 2008. – № 3. – С. 120–127.
3. Поняття та суть гендеру. Основні парадигми інтерпретації гендерних відносин. – Режим доступу: http://cpk.org.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=670.
4. Кулачек О. Роль жінки в державному управлінні: старі образи, нові обрії : [монографія] / Ольга Кулачек. – К. : Вид-во Соломії Павличко “Основи”, 2005. – 304 с.
5. Гошовська В. Г. Основи гендерної політики в парламентській діяльності : навч. посіб. / [В. А. Гошовська, Н. Б. Ларіна, В. В. Святненко] ; за заг. ред. В. А. Гошовської. – К., 2011. – 100 с.

References

1. Tukalenko I. Vid rlvnostiI prav do rlvnostiI mozhlivostey / Inna Tukalenko // PolIt. menedzhment. – 2008. – # 5. – S. 128–135.
2. Sokolov V. Tendentsiyi gendernoyi politiki v Evropi ta Ukrayini / V'yacheslav Sokolov, Marina SaprikIna // Polit. menedzhment. – 2008. – # 3. – S. 120–127.
3. Ponyattya ta sut genderu. Osnovni paradigmi Interpretatsiyi gendernih vidnosin. – Rezhim dostupu: http://cpk.org.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=670.
4. Kulachek O. Roi zhinki v derzhavnomu upravlinni: stari obrazi, novI obriyi : [monografIya] / Olga Kulachek. – K. : Vid-vo Solomiyi Pavlichko “Osnovi”, 2005. – 304 s.
5. Goshovska V. G. Osnovi gendernoyi politiki v parlamentskiy dIyalnosti : navch. posib. / [V. A. Goshovska, N. B. Larina, V. V. Svyatnenko] ; za zag. red. V. A. Goshovskoyi. – K., 2011. – 100 s.